

NERIJUS STASIULIS

Vilniaus Gedimino technikos universitetas, Lietuva
Vilnius Gediminas Technical University, Lithuania

APIE JUŠLUMO FILOSOFINĘ SAMPRATĄ

On the Philosophical Notion of the Sensory

SUMMARY

The article presents a discussion of the term „sensory” based on Heidegger’s phenomenology. It is argued that the philosophical opposition between sense perception and reason, which derives from Descartes and ultimately from the Greeks, is dismantled (Destruction) in Heidegger’s texts and a “return” to the phenomenological context of the beginnings of philosophy occurs. There is no distinction between reason and sense perception. There is a distinction between ‘limited’ and ‘boundless’ being, which, when reconstructed phenomenologically, means the *eigentlich* and *uneigentlich* ways of opening up Dasein, the analytics of which are presented in *Being and Time*, as well as in the texts on phenomenological analysis of the Greeks that have shaped and complemented this work. The philosophical orientation towards the phenomenal radiance of being (the opening of Being) is different from the establishment of the opposition of senses and reason (sensory-suprasensory).

SANTRAUKA

Straipsnyje aptariamas „jūslumo“ terminas, remiantis Heideggerio fenomenologija. Teigiama, kad jūslumo ir proto filosofinė opozicija, kylanti iš Descartes’o ir galiausiai dar iš graikų, yra demontuojama Heideggerio tekstuose (*Destruction*), „sugrįžtant“ prie fenomenologinio filosofijos pradžios konteksto. Jame nesama proto ir jūslumo skirties. Esama skirties tarp „įribinto“ ir „beribio“ esinio – tai, rekonstruojant fenomenologiškai, reiškia *eigentlich* ir *uneigentlich* Dasein atvėrimo būdus, kurių analitika pateikiama *Būtyje ir laike*, taip pat šį veikalą suformavusiuose ir jį papildančiuose graikų fenomenologinei analizei skirtuose tekstuose. Filosofinė orientacija į fenomeninį esinio švytėjimą (būties atvėrimą) yra kas kita nei jūslumo ir proto (jūslumo ir antjūslumo) opozicijos įsteigimas.

RAKTAŽODŽIAI: esmas, fenomenas, Heideggeris, jūslumas, struktūra.

KEY WORDS: essencing, Heidegger, phenomenon, structure, the sensory.

IVADAS

Šiame tekste siekiama kritiškai aptarti „juslumo“ filosofinį terminą bei filosofinę problemą. Juslumo, arba pažinimo juslėmis, gnoseologinis statusas svarstomas tiek moderniojoje, tiek antikinėje filosofijoje. Moderniajam empirizmui, pozityvizmui ir joms artimoms kryptims jutiminės duotys turi fundamentalią reikšmę, o apskritai juslinio suvokimo vieta pažinime aptariama dar gerokai anksčiau. Be to, juslinio suvokimo problema esminga ir kalbos filosofijai, kiek ji sieja suvokimą, arba pažinimą, su kalba, kartu sprendama juslinių ir lingvistinių duočių ar prielaidų santykio klausimą. Juslumo problema turi ne tik gnoseologinį, bet ir ontologinį aspektą: svarstoma, ar jusliškai suvokiama dalykai yra tikri, ar juos galima laikyti tiesa, gal tai tik regimybė, prieinama jusliniam suvokimui.

„Juslumo“ ir jam artimas „patyrimo“ (Šliogeris 2006, 2007) terminas užima reikšmingą, net kertinę, vietą lietuviškojoje A. Šliogerio filosofijoje – ateina į ją iš fenomenologinės vartosenos. Be to, jis turi ir esminį metafizinį (ontologinį) matmenį: Aukščiausioji Tikrovė yra Esmas, kurio „epifanija“ yra būtent juslinė, o ne antjuslinė.

Taigi juslumo terminas yra nevienprasmis: jis gali reikšti įprastą kasdienį suvokimą, moderniai gamtamoksliskai

traktuojamą pagavą, intelektualinio suvokimo priešybę, turėti estetines, metafizines ir kt. reikšmes. Tačiau, regis, visos šios reikšmės paprastai išsitenka juslumo ir antjuslumo, arba juslių ir intelekto, opozicijos rėmuose. Atitinkama problematika apima ir „patyrimo“ terminą, artimai susietą su (tokia arba kitokia) juslumo samprata (plg. Rimkus 2014).

Tekste kritiškai aptarsime „juslumo“ terminą, remdamiesi Heideggerio fenomenologija, kurioje nagrinėjama juslių ir patyrimo reikšmė (tiek apskritai, tiek tai, kaip ji aptariama klasikiniame graikų filosofijoje, iš kurios įprasta kildinti pačią juslumo problematiką). Šioje analizėje pati juslumo ir antjuslumo opozicija patiria fenomenologinę destrukciją, kuri, žinoma, atliekama, kartu fundamentaliau atskleidžiant juslumo fenomeną, fenomenologiškai interpretuojant klasikinę graikų filosofiją. Įprasta tiesą sieti su intelektualine, arba teorine, pagava, o patyrimą ir juslinį lauką laikyti praktinės srities dalyku, o Heideggerio mąstyme parodoma, kad teorijos ir praktikos skirtis nepagrįsta (Stasiulis 2016) (fenomenologinei analizei ir egzistencijos ar tiesos atverčiai ji nesvarbi), nereikšmingos yra juslumo bei proto ir pan. skirtys, tikrąją graikiškųjų skirčių reikšmę atskleidžiant fenomenologiškai.

EMPIRIZMO IR RACIONALIZMO GINČO DEMONTAVIMAS

Heideggeris, analizuodamas Kanto filosofiją, pabrėžia, kad joje sąvokos ir juslumas susijungė. Heideggeriui, kaip *Būties ir laiko* autoriui, svarbu, kad Kan-

tas suvienijo šias sąvokas su apriorine laiko forma. Bet ne mažiau reikšminga ir tai, kad sąvokos buvo suvienytos su apriorinėmis *juslumo* formomis. Pabrė-

žiama, jog dvylikos kategorijų lentelėje pirmoji kokybės kategorija yra *realumas*: esinio realumas Kantui pasirodo per jo juslinę kokybę (Heidegger 1984). Esinys yra atveriamas fenomeniška (vadinamojoje juslumo srityje).

Juslumas gali būti suprantamas kaip racionalumo (sąvokų, kategorijų) priešybė. Kantas skiria apriorines juslumo formas nuo apriorinių supratimo (*Vers-tand* – „intelekt“) formų. Pati ši jo skirtis nurodo į platesnį „empirizmo ir racionalizmo ginčą“. Moderniaisiais laikais esama racionalistų – jų išeities taškas yra protas (o ne patyrimas), kuriam duoti pamatiniai pažinimo arba būties principai, ir empiristų – jų išeities taškas yra patyrimas, gaunamas per jusles bei juitimus. Pastarieji nepripažįsta jokių prote iki patyrimo esančių principų ar „idėjų“ – viskas ateina tik iš patyrimo. Moderniosios mąstymo struktūros montuotojas Descartes'as suskirstė idėjas į *igimtas* ir *igy-tas* – racionalistai akcentuoja pirmąsias, o empiristai – antrąsias. Bet tiek racionalizmas, tiek empirizmas remiasi juslumo ir racionalumo skirtimi.

Šios skirties šaknys glūdi dar Platono mąstyme, kai buvo atskirti daiktai, kuriuos patiriame juslėmis, nuo jų principų, kuriuos suvokiame protu. Šie principai yra eidai, arba idėjos. Graikų kasdienėje kalboje *eidōs*, *idea* reiškia išvaizdą, atveriančią regimąjį daiktą juslinei akiai. Heideggeris atkreipia dėmesį į tai, jog Platonas rizikuoja, vartodamas šį žodį *visiškai neįprastai* – įvardyti tam, kas niekada ir niekur neregima jusline akimi. *Eidōs* / *idea* yra visame kame; jis yra visų kaip nors juntamų – regimų, girdimų, lytimų etc. – dalykų esmė (Heide-

geris 1992c: 229). Platono judesys atliekamas lauke, kuriame nėra juslumo ir racionalumo skirties.

Čia neaptinkame empirizmo ir racionalizmo ginčo. Protas reiškia tai, kam atsiveria *idea*. *Idea* nėra „sąvoka“, egzistuojanti atskirai nuo patyrimo srities. *Idea* reiškia patiriamų (fenomeniška atveriamų) dalykų esmę.

Idėjos priskiriamos „antjuslumo“ sričiai tik nuo vėlyvosios graikiškosios ir krikščioniškosios Platono filosofijos interpretacijos laikų (Heideggeris 1992a: 174).

Kartu graikai savo didybės epochoje žmogaus esmę suvokia kaip „buvimą regimam esinio“ – priešingai jo patyrimui per subjektyvią percepciją. Heideggerio žodžiais tariant, įtrauktam į esinio atvertį ir palaikomam joje, įpainiotam į esinio prieštaravimus ir paženklintam jo nederme. Išsaugodamas savo esmę, žmogus privalo surinkti (*λέγειν*) tai, kas atsiveria savaime, į jo atvertį ir išgelbėti (*σώζειν*), palaikyti bei puoselėti, būdamas pasmerktas susidurti su viską griau-nančiu chaosu (*ἀληθεύειν*) (Heideggeris 1992b: 149). Taigi mąstymo užduotis yra išsaugoti patyrimui atsiveriančio daugybiško esinio esmę. Būtis yra ne „antjuslumas“, o esinio (daugybiško, chaotiško) išsaugoma esmė.

Fenomeno, patiriamo esinio, transcendentavimas nėra jo „išjuslinimas“, juslumo paneigimas ar peržengimas, veikiau įžengimas į jo būtį. „Prisiminus“ būtį, „jusliškai patiriamas“ esinys, užuot pajutęs ontologinį praradimą, kaip tik ima „labiau būti“, būti labiau esiniu. Įprastas suvokimo laukas graikiškai yra *δόξα* (atrodymas) – ją atitinka ir jos fenomenologinę reikšmę *Būtyje ir laike* atskleidžia *das*

Man analizė. *Das Man* yra būtent graikiškoji *doksa*. *Eigentlich* (tikrasis, tikroviškasis) suvokimas ne apleidžia *das Man* sritį, o įvyksta būtent joje (jokios kitos ir nėra), kaip graikiškasis būties mąstymas ne apleidžia *δόξα*, o įvyksta joje.

Taigi Heideggerio analizėse nėra jauslumo (kaip ne-esinio) ir antjauslumo (kaip tikrojo, tikroviškojo esinio) skirties. Netikrumas, netikroviškumas ir tikrumas, tikroviškumas (*uneigentlich / eigentlich*) yra skirtingi pasirodančio esinio atvėrimo būdai: smalsulys ir regėjimas. Šių dviejų esinio pasirodymo galimybių skirtį Heideggeris vaizduoja kaip dvi skirtingas vieno žodžio *mehr* („daugiau, labiau“) prasmes. Smalsulys siekia vis *daugiau* lengvo įspūdžio ar naujos paviršutiniškai suprantamos dabarties, o *σοφία* (tikroviškajam regėjimui) esminingas sunkumas, kurio reikia, norint įveikti regėjimo polinkį į netikroviškumą, kad tikroviškajam buvimui (*Dasein*), Heideggerio žodžiais tariant, esinys būtų *labiau* esintis. Taigi *das Man* analize filosofas atkuria originalų graikiškojo mąstymo horizontą – doksos sritį: ji gali pasimesiti chaotiškame daugybiškume, bet taip pat joje gali išryškėti vienis.

Tolesnė platoniškosios skirties tarp esinio ir eido ištaka yra Parmenido skirtis tarp žinojimo (būties vienio mąstymo) ir nuomonės (doksos). Ši skirtis netolygi skirčiai tarp proto ir jauslumo sričių. Parmenidas neižvelgia proto ir jauslumo skirties. Parmenidiškoji skirtis žymi doksai atsiveriančią daugybiškumo sritį ir mąstymui atsiveriančią būties, išsaugančios šio daugybiškumo esmę (vieni), sritį. Pirmoji ir antroji Parmenido poemos dalys ne prieštarauja viena kitai, o aprašo tą patį. Mat būtis yra daugybiškume išryškėjantis vienis.

Todėl Heideggeris patikslina (Heidegger 1990: 27), kad Platonas ir Aristotelis „seka“ Parmenido mintimi būtent tada, kai priima, jog vadinamasis ne-esinys, t. y. ne „tikroji būtis“ / vienis, yra. Doksa, laikinumo sritis, neprieštarauja būčiai. Priešingai, būtent ji, doksa, atskleidžia, leidžia išgirsti vienį. Tad Platonui pasirodantys daiktai „primena“ – „prisiminimas“ yra doksos srityje jau glūdinčios tiesos iškilimas – eidus ir „dalyvauja“ juose, o pats kosmas yra fenomeniskai pasirodantis (juslinis / juntamas / αἰσθητός) – Platonas 1995: 159; Plato 1903; Plat. Tim. 92c) dieviškumas.

RACIONALUMO, ARBA TEORIJOS, IR PRAKTIKOS SKIRTIES DEMONTAVIMAS

Kaip minėjome įvade, jauslumo ir antjauslumo opozicijos demontavimas kartu reiškia teorijos ir praktikos opozicijos išardymą. Šiame poskyryje šiek tiek atsitraukiame nuo pagrindinės dėstymo linijos, glaustai prisimindami fenomenologinę šio „teorijos ir praktikos“ vienuomeno prasmę.

Θεωρία atskleidžia būti kaip *ὄνσια*, t. y. kaip pastovią / esmišką (*ständig*) – kaip *εἶδος*, arba *μορφή*. Būties pasirodymas graikų filosofijoje suprantamas kaip *gaminimas* (*ποίησις*) (plg. Mickevičius 2017). Ši filosofinė produkavimo prasmė *Būtyje ir laike* fenomenologiškai eksplikuojama, atliekant *Zuhandenheit* analizę.

Pasauliškasis esinių pasirodymas, arba atvėrimas, eksplikuojamas, aprašant reikmens (*Zeug*) egzistencialinę struktūrą. Produkovimo nuorodų tarpusavio sąryšis susideda iš trijų sudedamųjų dalių: *das Woraus*, arba *iš ko*, *das Um-zu*, arba *tam, kad*, ir *das Wozu*, arba *dėl ko*. Juos visus susieja *das Worum-willen*, arba *vardan ko* (Heidegger 2006: 69–70, 84). Šie struktūros elementai atitinka tris laiko ekstazes: atitinkamai praeitį, dabartį ir ateitį, o ketvirtasis elementas nurodo jų susietumą, arba būtį. Jis reiškia tiek *Dasein* – būties atvėrimą – kaip *νοῦς*, arba „teorinį protą“, tiek *Augenblick* kaip *φρόνησις*, arba „praktinį protą“. Kartu taip fenomenologiškai atskleidžiama Aristotelio „priežastinių“, t. y. nusakančių esinio pasirodymą, terminų kilmė: atitinkamai *ἄλη*, *μορφή* (*εἶδος*) ir *τέλος*, o sutelkiantis ketvirtasis yra *δημιουργός* (gamintojas) – žinoma, jis taip pat užima reikšmingą vietą platoniskajame kosmo kilmės aprašyme.

Μορφή, atveriamas „teoriniu“ *νοῦς*, turi *κίνησις* pobūdį ir yra duotas kaip *iš ko, tam, kad* ir *dėl ko* nuorodų, arba „medžiagos“, „pavidalo“ ir „paskirties, paskyrimo“, sąryšingumas, tad kartu yra laikinis, „praktinis“ (atveriamas „praktiniu“ *φρόνησις*) kaip trijų laiko ekstazių sutelktis. Ši „teorijos“ ir „praktikos“ vienumą nurodo jungtukas pavadinime *Būtis* ir *laikas*.

Heideggeriui Aristotelio „praktinė“ *Nikomacho etika* ir „teorinė“ *Metafizika*, ypač pirmoji jos knyga, yra svarbios tuo, kad jose atskleidžiama prado – *ἀρχή* – pagavos kilmė iš fenomenologinio *Dasein*, kuris yra iki „sąvokos“, kartu iki teorijos ir praktikos opozicijos. „Teoriškai“ apčiuopiamas pradas, būdamas vie-

nis, sutelkia savyje judėjimą, t. y. galimybių bei „praktikų“ daugį, ir išsaugo save kaip „teoriją“, tik pasklisdamas tarp ją numanančių „praktikų“. Kita vertus, atvirkščiai, „praktinis“ judėjimas numano savo „teorinį“ pradą, kurį jis skleidžia. Heideggerio egzistencialai nėra priešingi „struktūrai“, arba „racionalumui“, nes pasirenka juslumą ar praktiškumą kaip jos priešybę. Heideggerio fenomenologinė prieiga kaip tik numano galimybę atsakyti šių skirčių ir siekia atkurti fenomenologinį platoniskosios bei aristoteliskosios terminijos lauką. *Ὀὐσία*, kaip pastovumas / esmė, gali būti „priešinama“ *uneigentlich* chronologiniam laikui, bet ji sudaro vienovę su *eigentlich* supratu laiku (kuris juk nepaneigia chronologijos) kaip laiko būtimi, kuri jį sutelkia ir kildina. Sutinkame su Macewenu (1995: 235), kad būties ir laiko vienovės supratimas filosofijos istorijos, ypač graikų filosofijos, fone yra nekintama Heideggerio darbo ašis, pradedant jo ankstyvąja logikos studija, pereinant prie vidurinio laikotarpio egzistencinės analizės ir baigiant vėlyvosiomis kalbos studijomis. Filosofo fenomenologinę prieigą galime suprasti tik būties ir laiko – taigi teorijos ir praktikos – vienumo kontekste. Tai, ką nurodo egzistencialumas, visuomet pasirodo tik konkrečiu laikiškos atverties metu, bet kartu nukreipia nuo šio baigtinio konkretumo į laiko būtį, kuri jį kildina ir sutelkia (ten pat). Laikiškai besikonkretizuojantis egzistencialumas yra sąsajos taškas tarp būties, kaip laiko sutelktumo, ir konkrečios laikiškos situacijos. *Būtyje ir laike* jis yra būtį, kaip laiko ekstazių vienovę, ir konkretų laiką siejanti prarega (*Augenblick, καιρός*) – ją

Heideggeris suvokia kaip aristoteliškojo („praktiškojo“) *φρόνησις* ir („teoriškojo“) *νοῦς eigentlich* prasmę.¹

Kitame skyriuje grįžtame prie pagrindinės dėstymo linijos, eksplikuodami šį *eigentlich* pasirodymą.

TIKROVIŠKASIS PASIRODYMAS

Juslumas egzistuoja tik kaip antjuslumo opozicija, t. y. sąvoka. Būties suvokimas kaip sąvokos pirmąkart sukuria juslumą. Dasein esmingas buvimas būties atvirume leidžia suvokti būtį kaip sąvoką, taip kartu sukuriant sąvokos ir juslumo opoziciją. A. Šliogerio filosofijoje išskiriamas neigiamas šio atvirumo aspektas: Dasein gali išslaptinti būtį gnostiniu pavidalu, peržengiančiu ir *paneigiančiu* fenomeno (doksos) sritį kaip juslumo erdvę. Tačiau jeigu iš-stojimas į būtį yra ne esinio peržengimas, o jo tikrasis atvėrimas – tikrasis fenomeno fenomeniškumas, – tada būtis nebėra sąvoka, vadinasi, nelieka ir juslumo bei sąvokiškumo opozicijos, taigi ir juslumo. Todėl tinkamesnis „suvokimo“, „patyrimo“ arba „fenomeno“ terminas, nesiejant jo nei su „protu“, nei su „juslumu“. Šiaip ar taip, nelikus sąvokos, nebelieka ir juslumo. Esinys yra veikiau fenomenas – patiriamas, bet ne „juslinis“ ar „empirinis“.

Panašiai yra ir su „materijos“ terminu: jis toks pat beprasmis, kaip ir „juslumo“ terminas. Pavyzdžiui, Aristotelio filosofijos kontekste materija / medžiaga (*ὕλη*) turi prasmę kaip opozicija formai (*εἶδος, μορφή*). Heideggerio tyrimas (1979) parodo, kad, *summa summarum*, Aristoteliui esmė yra būtent *forma* (o ne *materija*), nes ji reiškia išslaptinimo judėjimą (*κίνησις*): esinio pasirodymą doksos lauke. Būtent tokia yra fenomenologinė *κίνησις* prasmė: laikiškas esinio pasiro-

dymas ir sutelkimas. Taip pat yra ir su *materija / erdve* Platono *Timajuje* (čia įprasta išvelgti tiek Aristotelio materijos, tiek Descartes'o materijos ištakas). Erdvė yra tiesiog terpė, kurioje pasirodo daiktai. *Eidas / idėja* yra pats pasirodymas / išslaptinimas, o daiktai pasirodo sąlytyje su terpe, kurioje tas pasirodymas reiškiiasi. Pats *kosmas* apibūdinamas kaip pasirodantis dievas, nes *αἰσθησις* reiškia fenomeninį pasirodymą. Tačiau fenomenas kaip fenomenas, o ne kaip smalsulio ar, Šliogerio terminu, įniekinimo² sritis, pasirodo, tik esant „teorinei“ (*eigentlich*) laikysenai (*νόησις*). Tad *νόησις* ir *αἰσθησις* yra ne antonimai, o sinonimai.

Das Man yra doksos sritis, *αἰσθησις* yra fenomeno raiška Dasein lauke, *νόησις* yra tikras / tikroviškas (*eigentlich*) buvimas. Pasirodantį kosmą galime laikyti sutelktumo, išsaugotos būties sritimi, o smalsuliui atsiveriantį nesutelktą daugybiškumą ar įniekintą daiktą galime prilyginti chaosui.

Dar pasižiūrėkime, kaip Heideggeris tai atranda, fenomenologiškai analizuo- damas graikiškuosius Aristotelio tekstus.

Aristoteliškoji ir apskritai graikiškoji *θεωρία* sietina su „teoriniu“ *ἡδονή*, su tuo, kaip pasaulis atsiveria ramiai apsi- stojus prie to, kas „stebima protu“ (Heidegger 1989: 20). Jam atsiveria dalyko esmė (t. y. jis atveriamas *tikroviškai / eigentlich*). Tekste *Aristotelio pamatinės sąvokos* Heideggeris apibūdina Aristotelio

τὸ τί ἦν εἶναι kaip „kiekvieno paskirojo (eines Jeweiligen) buvimą“ (Heidegger 1993: 32) – οὐσία ἐκάστου (Arist. Met. Δ8, 1017 b). Pabrėžiama, jog reikia turėti omenyje graikiškojo žodžio ἐκάστων giminingumą žodžiui ἐκάς, reiškiančiam „toli“. Esinys kaip *jeweilig* pasirodęs „tiek, kiek prie jo užsibūvu (*verweile*), kiek matau jį tam tikru atstumu“ (Heidegger 1993: 32). Šis atstumo įgijimo judesys atitinka netikroviškojo (*uneigentlich*) regėjimo (atrodyimo) virsmą tikroviškuoju (*eigentlich*, pasirodymu). Nors fenomeno raiška neatsiejama nuo kasdienio dalykų pasirodymo horizonto, norint pamatyti šią raišką, reikalingas „atstumas“, mat „natūraliai apsieinant (*Umgang*) man pažįstami objektai nėra tikroviškai atverti (*nicht eigentlich da*), aš nuo jų nusigrėžiu (*sehe [...] hinweg*), jie neturi prezencijos (*Präsenz*) pobūdžio, yra perdėm kasdieniški, tartum išnyksta iš mano kasdienio buvimo [Dasein]“ (Heidegger 1993: 33). Esinys, netikroviškai būdamas, negali atsiverti kaip τὸ τί ἦν εἶναι ir αἰδίων.

Kitame tekste (Heidegger 1979) graikiškoji αἰδίων reikšmė aiškinama taip. Žodis αἰδίων esąs trumpesnė žodžio ἀείδίων forma – abu jie kilę iš žodžio ἀεί. Pabrėžiama, kad jis reiškia ne tik „visada“ ir „be perstogės“, bet pirmiausia *das Jeweilige* (Heidegger 1979c: 269) – tai, kas yra bet kuriuo metu arba šiuo metu. Pavyzdžiui, išraiška ἀεί βασιλεύων nurodanti ne „amžiną“ valdovą, o tą, kuris valdąs šiuo metu (*jeweilen*). Anot Heideggerio, ἀεί nurodo į užsibuvimą (*das Verweilen*) kaip tik tikroviškojo atvėrimo prasme (ten pat, p. 269). Šia graikiškąja fenomenologiškai išgirsta prasme αἰδίων

esti pats iš savęs, niekam kitam neįsiterpiant, galbūt kaip tik todėl gali nuolat / esmingai (*ständig*) esėti (οὐσία).

Αἰδίων sampratai esminga αἰδίων ir γινόμενον ἀπειράκις opozicija. Heideggeris pabrėžia, jog šiąją reikia atskirti nuo amžinumo ir laikiškumo priešpriešos (Heidegger 1979c: 268). Pastarojoje negraikiškoje opozicijoje amžinybė reiškia ribos, pradžios ir pabaigos neturinčią trukmę (tašą – *die Dauer*), o laikas – ribotą trukmę. Iš paties pavadinimo aišku, kad graikiškojoje opozicijoje yra veikiau atvirkščiai: ribos (πέρας) neturi kaip tik tai, kas αἰδίων priešinga – ἀπειράκις. Heideggeris paaiškina, jog graikiškajame mąstyme tai reiškia tą, kuris „tai esti (*anwest*), tai nesti (*abwest*)“ – *be ribos*. Graikų filosofijoje πέρας suprantamas ne išorinio apribojimo ir ne liovimosi prasme, o kaip tai, kas apriboja, apibrėžia, teikia atramą (*Halt*) ir stovėseną / esmą (*Bestand*) (ten pat, p. 269), dėl ko ir kame kas nors prasideda ir yra. Tas, kas esti-nesti *be-ribos*, pats iš savęs neturi esmo, todėl pasimeta nesamume (*verfällt der Bestandlosigkeit*) (ten pat, p. 269). Atkreipkime dėmesį į tai, jog Heideggeris čia vartoja žodį *verfallen*, Būtyje ir laike reiškiantį pasimetimą netikroviškame buvime. Tad αἰδίων ir γινόμενον ἀπειράκις skirtis yra ne amžinumo ir laikiškumo, o *uneigentlich* ir *eigentlich* buvimo *das Man / Dasein* lauke skirtis, arba *netikroviško* ir *tikroviško* buvimo skirtis. Tikrasis Dasein kyla kaip graikiškojo *įribintojo*, sutelktojo esmo apmąstymas, netikrasis buvimas įvardijamas būtent kaip beribis, γινόμενον ἀπειράκις.

Taigi smalsulio, arba niekio, sritis yra chaoso sinonimas. Αἴσθησις=νόησις yra

esinio išgelbėjimas iš smalsulio / niekio chaoso, leidimas jam pasirodyti, švytėti. Būtent tai, o ne antjulumas, intelektas yra tikroji *peras* prasmė. Demontavus pamatinės filosofijos sąvokas ir fenomenologiškai jas atkūrus, paaiškėja, kad struk-

tūra yra tikroviškasis fenomeno pasirodymas (o ne kažkas priešingo julumui). Atitinkamai nėra ir julumo, priešingo protui. Galima suformuluoti taip: julsėms (ausims, akims ir t. t.) atrodo, arba pasirodo, fenomenas, o ne julumas.

IŠVADA

Reikėtų atkreipti dėmesį į šiuos aspektus: a) *Dasein, das Man, Eigentlichkeit* ir *Uneigentlichkeit* bei kiti egzistencialai reikalingi, grįžtant „prie pačių dalykų“, būtent fenomeniniam atvėrimui aprašyti; b) „įprastinė“ julumo ir antjulumo ar pan. opozicija netinka fenomenui aprašyti / atverti; c) atitinkamai pats dalykų patyrimas, mums atveriamas julsėms, yra fenomeniškas, o jo analizė ir yra *Dasein* analitika; d) Heideggeris fenomeniniame lauke save aptinka „synchroniškai“, kartu su pirmaisiais, klasikinės Graikijos mąs-

tytojais. Šio lauko išsakymas tarsi gimsta vienu metu graikų ir Heideggerio filosofiniuose žodžiuose, juos net galima laikyti vienas kitą išverčiančiais arba paaiškinančiais ir kartu nurodančiais tikroviškąjį ir netikroviškąjį buvimo modusus. Svarbu tai, kad tikroviškumas pasirodo anaipol ne kaip paneigimas to, ką pagau-na julsė, o kaip tik per jas (kitaip negali būti). Tiek, kiek julumas įgyja filosofinę reikšmę tik kaip opozicija ne-julumui, šis terminas – tiksliau, pati ši opozicija – apskritai neturi jokie tikroviško atitiktens.

Literatūra

- Heidegger Martin. 1979. Vom Wesen und Begriff des Φύσις, Aristoteles, Physik B, 1 (1939), Heidegger M. *Gesamtausgabe. I. Abteilung: Veröffentlichte Schriften 1917–1970*. Bd. 9: Wegmarken. Frankfurt am Mein: Vittorio Klostermann.
- Heidegger Martin. 1984. Die Frage nach dem Ding. Zu Kants Lehre von den Transzendentalen Grundsätzen, Heidegger M. *Gesamtausgabe. II. Abteilung: Vorlesungen 1923–1944. Band 41: Die Frage nach dem Ding. Zu Kants Lehre von den Transzendentalen Grundsätzen*. Frankfurt am Mein: Vittorio Klostermann.
- Heidegger Martin. 1989. Beiträge zur Philosophie (Vom Ereignis), Heidegger M. *Gesamtausgabe. III. Abteilung: Unveröffentlichte Abhandlungen. Vorträge – Gadachtes. Band 65: Beiträge zur Philosophie (Vom Ereignis)*. Frankfurt am Mein: Vittorio Klostermann.
- Heidegger Martin. 1990. Aristoteles, Metaphysik Θ 1–3, Von Wesen und Wirklichkeit der Kraft,

Heidegger M. *Gesamtausgabe. II. Abteilung: Vorlesungen 1923–1944. Bd. 33: Aristoteles, Metaphysik Θ 1–5, Von Wesen und Wirklichkeit der Kraft*. Frankfurt am Mein: Vittorio Klostermann.

Heidegger Martin. 1993. Die Grundbegriffe der Antiken Philosophie, Heidegger M. *Gesamtausgabe. II. Abteilung: Vorlesungen 1919–1944. Band 22: Die Grundbegriffe der Antiken Philosophie*. Frankfurt am Mein: Vittorio Klostermann.

Heidegger Martin. 2006. *Sein und Zeit*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag.

Heideggeris Martynas. 1992. Iš japono ir klausinėjančiojo pašnekesio apie kalbą. Vertė A. Šliogeris, Heideggeris M. *Rinktiniai raštai*. Vilnius: Mintis.

Heideggeris Martynas. 1992a. Nyčės žodis „Dievas mirė“. Vertė A. Šliogeris, Heideggeris M. *Rinktiniai raštai*. Vilnius: Mintis.

Heideggeris Martynas. 1992b. Pasaulėvaizdžio metas. Vertė A. Šliogeris, Heideggeris M. *Rinktiniai raštai*. Vilnius: Mintis.

- Heidegeris Martynas. 1992c. Technikos klausimas. Vertė A. Šliogeris, Heidegeris M. *Rinktiniai raštai*. Vilnius: Mintis.
- Macewen Cameron. 1995. On Formal Indication: Discussion of the Genesis of Heidegger "Being and Time", *Research in Phenomenology* 25 (1): 226–239.
- Mickevičius Tomas. N. 2017. *Graikiškosios gaminimo sampratos apmąstymas Heideggerio technikos filosofijoje*. Daktaro disertacija. VU leidykla.
- Plato. 1903. *Timaeus. Platonis Opera*, John Burnet (ed). Oxford University Press. Prieinamas internete: <https://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.01.0179%3Atext%3DTim.%3Asection%3D92c>.
- Platonas, 1995. *Timajas, Timajas. Kritijas*. Vertė N. Kardelis. Vilnius: Aidai.
- Rimkus Evaldas. 2014. *Kantiškoji patyrimo samprata ir jos recepcija*. Daktaro disertacija. VU leidykla.
- Stasiulis Nerijus. 2016. On the Unity of Theory and Practice in Heidegger's Thought, *Filosofija Sociologija* 27(3): 249–256.
- Šliogeris Arvydas. 2006. Patyrimo link, *Problemos*, 70: 80–95. Prieinamas internete: <https://doi.org/10.15388/Problemos.2006.4042>.
- Šliogeris Arvydas. 2007. Patyrimo teritorija, *Problemos*, 71: 9–23. Prieinamas internete: <https://doi.org/10.15388/Problemos.2007.2542>.
- Šliogeris Arvydas. 2019. Būties problema Heideggerio filosofijoje, Andrijauskas A. (sud.). *Iššūkis metafizikai: lietuviškos Heideggerio filosofijos interpretacijos*. Vilnius: LKTI leidykla.

Nuorodos

- ¹ Esmingas jauslumo ir antjauslumo opozicijos atsisakymo ryšys ar net vienumas su ekstatinio laiko mąstymu pastebimas ir dialoge *Iš japono ir klausinėjančiojo pašnekesio apie kalbą* (Heidegeris 1992: 400 ir toliau, 407), tačiau šiame straipsnyje išsamiau neanalizuojamas tas dialogas.
- ² Tiksliau tariant, apskritai nėra esinio, kuris nebūtų, pagal šliogeriškąją vartoseną, įniekintas,

nes žmogui pasirodantis esinys jau yra Esmo ir Niekio santykio rezultatas; visada gyvenama „mito“ situacijoje, bet net ir grynas „bekalbis“ esinio stebėjimas pasirodo tik „Niekio veidrodyje“. Apie visišką įniekinimo nebuvimą turbūt galima būtų kalbėti, tik turint omenyje „Esmo žaibą“ („pats“ Esmas yra nedaiktiškas – jis „juslinis“).